

IZLOŽBA „OD IMAGINACIJE DO ANIMACIJE – ŠEST DESETLJEĆA ZAGREB FILMA” U MUZEJU SUVREMENE UMJETNOSTI, 30. SIJEČNJA – 31. LISTOPADA 2020.

dr.sc. SNJEŽANA PINTARIĆ □ Muzej suvremene umjetnosti, Zagreb

Prije pet godina u organizaciji Muzejskoga dokumentacijskog centra održan je međunarodni simpozij pod nazivom *Muzej filma – film u muzeju*. Na tom skupu, održanome u Muzeju suvremene umjetnosti, razgovaralo se o brojnim baštinskim i muzeološkim temama vezanima za čuvanje i prezentaciju filmske građe – o filmu kao muzejskom predmetu / umjetničkom djelu u fokusu muzejskih istraživanja, o muzejskim i arhivskim zbirkama filmske građe i kinematografske opreme, o memorijalnim zbirkama posvećenim očuvanju sjećanja na filmske autore i o tome zašto ih u Hrvatskoj uopće nema.¹ Jedno od važnih pitanja bilo je i pitanje zašto, usprkos bogatoj i vrijednoj filmskoj povijesti, nemamo muzej filma? Isto bismo pitanje mogli postaviti i kada govorimo o jednom specifičnom segmentu hrvatske filmske proizvodnje, i to o onome koji je u međunarodnom smislu dosegnuo najveća priznanja, a to je animirani film, posebice autori i njihova ostvarenja nastala u sklopu *Zagrebačke škole crtanog filma*.²

Crtani, animirani film, često nazivan osmom umjetnošću, fascinantan je oblik vizualnog prenošenja poruka o čijoj popularnosti svjedoče generacije gledatelja – bilo onih koji svoje uspomene na djetinjstvo vežu za pojedine animirane likove i serijale, bilo onih koji su svoj umjetnički svijet izgrađivali pod utjecajem velikih majstora animacije. Mogli bismo reći da animirane filmove vole baš svi naraštaji, u svim dijelovima svijeta, a o fascinaciji pokrenutim slikama Dušan Vukotić je 1975. u jednom intervjuu rekao: *Animacija danas predstavlja najsvestraniju umjetnost izražavanja, oblik sintetizirane komunikacije, edukacije i informacije. Umjetnost animacije čudesno je privlačna u svim svojim oblicima i iz dana u dan, u svim krajevima svijeta, raste broj mladih ljudi koji žele da se okušaju u ovom mediju koji pruža toliko mogućnosti za avanturu duha*.³ I doista, od 1970-ih do danas umjetnost animacije doživljava procvat koji je velikim dijelom omogućen razvojem računala, tj. fantastičnih potencijala kreiranja virtualne stvarnosti. Animacija je vrlo često spominjana i u radovima suvremenih umjetnika kao odraz toga „hibridnog” doba u kojemu je multidisciplinarnost i multimedijski pristup s mogućnošću povezivanja i prelaženja iz jednoga medija u drugi jedno od glavnih obilježja.

Kada govorimo o animaciji u Hrvatskoj, kao najistaknutija institucija koja je pridonijela prepoznatljivosti hrvatskih autora u svijetu ističe se produkcijska kuća Zagreb film, osnovana 1953., koja je tijekom šest desetljeća proizvela više od dvije tisuće animiranih, dokumentarnih, edukativnih i igranih filmova te reklamnih spotova i čijoj povijesti pripada globalno prepoznatljiv fenomen *Zagrebačke škole crtanog filma*, čiji su predstavnici tijekom svog djelovanja osvojili više od četiri stotine nagrada i priznanja, među kojima posebno mjesto imaju prestižna nagrada Američke filmske akademije *Oscar* za najbolji animirani film, dodijeljena 1962. *Surogatu* Dušana Vukotića, kao i tri nominacije za *Oscara* – 1964. za film *Igra* Dušana Vukotića, zatim 1973. za *Tup-tup* Nedeljka Dragića i 1980. za film *Lutka snova* u režiji Boba Godfreyja i Zlatka Grgića. Tu su i brojne druge nagrade na domaćim, europskim i svjetskim filmskim festivalima i festivalima animiranih filmova poput Berlinskoga i Venecijanskoga filmskog festivala te specijaliziranih festivala u Annecyju i u Oberhausenu koje svjedoče o povijesnom značenju i umjetničkoj vrijednosti zagrebačkih crtanih filmova. Filmovi *Zagrebačke škole* osvojili su ne samo stručne žirije već i publiku diljem svijeta zahvaljujući fantastičnim pričama koje su ispričali te inventivnosti, kreativnosti i vrhunskoj estetskoj vrijednosti svojega originalnog, prepoznatljivoga vizualnog jezika.

Hrvatski animirani film kritički je istražen, valoriziran i kanoniziran kao sastavni dio naše i svjetske filmske povijesti u radovima mnogobrojnih autora, spomenimo samo najznačajnije: Zdenka Škrabala, Hrvoja Turkovića, Ranka Munitića, Nenada Pate, Giannalberta Bendazzija,

IM 51, 2020.
IZ MUZEJSKE TEORIJE I PRAKSE
MUSEUM THEORY AND PRACTICE

sl.1.-7. Pogled na postav izložbe od *Imaginacije do animacije – šest desetljeća Zagreb filma* koja se u Muzeju suvremene umjetnosti održavala od 30. siječnja do 31. listopada 2020.

1 Međunarodni simpozij Muzeji filma – film u muzeju (MFFM): najava (2015.)

[https://www.mdc.hr/hr/kalendar/pregled-mjeseca/međunarodni-simpozij-muzeji-filma-film-u-muzeju-\(mffm\)-najava,86172.html?date=01-05-2015#_X_50162ZMUF](https://www.mdc.hr/hr/kalendar/pregled-mjeseca/međunarodni-simpozij-muzeji-filma-film-u-muzeju-(mffm)-najava,86172.html?date=01-05-2015#_X_50162ZMUF)

2 Ideja o prezentaciji i skupljanju građe vezane za animirani film u Muzeju suvremene umjetnosti potječe još iz 1970-ih, kada je osnovan Centar za fotografiju, film i televiziju (CEFFT), preteča današnjih zbirki Muzeja – fotografije, filma i videa te medijske umjetnosti. U programima rada CEFFT-a uz ostale je aktivnosti bilo planirano i osnivanje zbirke crteža za animaciju, skica i modela za filmsku i televizijsku scenografiju; zbirke fotografske, filmske, televizijske i videorekordirane dokumentacije arhivske prirode te zbirke tehničke opreme za stvaranje programa i reprodukciju.

3 Dušan Vukotić i Stevo Ostojić, *Razgovori* (Zagreb: Stvarnost, 1975.), 306.

Maureen Furniss, Midhata Ajanovića, no, kao što smo napomenuli na početku ovog teksta, hrvatski film do danas nije na zadovoljavajući način zastupljen u muzejskim zbirkama.⁴

Autori izložbe od *Imaginacije do animacije – šest desetljeća Zagreb filma*, audio-vizualni umjetnik Simon Bogojević Narath i kustosice Muzeja suvremene umjetnosti Vesna Meštrić i Snježana Pintarić željeli su predstaviti animirani film u kontekstu suvremene hrvatske umjetnosti kao njezin sastavni i vrlo važan dio, kao umjetničku disciplinu u kojoj su slikari, kipari i filmski autori ostvarili iznimno velik broj ključnih djela koja su stvarala vizualnu kulturu našeg društva od 1950-ih do danas. Iz bogatog fundusa Zagreb filma odabrano je 200 najvažnijih, najzanimljivijih i najkarakterističnijih filmova, u kronološkom slijedu koji prati nastanak prvih animiranih filmova u Hrvatskoj od 1920-ih do 2019., kada je realiziran *Colonello Futurista* Vladislava Kneževića. Ističemo samo dio predstavljenih autora čija su ostvarenja u području animacije nastala pod okriljem Zagreb filma: Dušan Vukotić, Vatroslav Mimica, Nikola Kostelac, Boris Kolar, Vladimir Kristl, Borivoj Dovniković, Dragutin Vunak, Zlatko Bourek, Pavao Štalter, Aleksandar Marks, Zlatko Grgić, Ante Zaninović, Nedeljko Dragić, Milan Blažeković, Zdenko Gašparović, Zlatko Pavlinić, Joško Marušić, Goran Trbuljak, Krešimir Zimonić, Magda Dulčić, Danijel Šuljić, Marko Tadić, Milan Trenc.

Cilj izložbe bio je predstaviti filmska ostvarenja i umjetničke radove pojedinih autora te otkriti procese koji se događaju tijekom nastanka animiranog djela, uz povijesno-kritičku interpretaciju stručnjaka, teoretičara

filma i animacije te povjesničara umjetnosti unutar šest kronološki strukturiranih cjelina nazvanih: *Uvod – počeci animacije u svijetu*; *Kako smo slike naučili hodati*, 1922. – 1956.; *Mladost koja će biti legenda*, 1956. – 1965.; *Dolaze novi ljudi*, 1965. – 1990.; *Vrijeme promjena*, 1990. – 2007. i *Je li računalo napravilo film?*, 2007. – 2019. Namjera autora bila je putem multimedijske, interaktivne, ambijentalne izložbe ispričati priču o animaciji u Hrvatskoj, koja je neodvojivo povezana s poviješću *Zagreb filma*. Izložba u svojoj višeslojnosti prikazuje i animacijske tehnike – od tradicionalnih, rukom crtanih celuloidnih folija, tzv. cel-animacije, kolažne animacije i lutka-filma do najnovijih tendencija u kompjutorskoj animaciji. Unutar kronološkog postava izložbe istaknute su pojedine tematske cjeline – rekonstrukcije Studija za crtani film, cjeline posvećene Vukotićevu *Surogatu* i nagradi *Oskar* te Svjetskom festivalu animiranog filma, Animafestu. Posebno su predstavljeni dokumentarni filmovi, reklamni filmovi te brojne međunarodne nagrade. Igrani su filmovi prikazivani u dvorani Gorgona.

U svakoj je cjelini izdvojen i *dječji kutak*, s filmovima za djecu. Publici je prvi put na sveobuhvatan način predstavljena originalna građa potrebna za realizaciju animiranih filmova – skice, crteži, slike, skulpture, fotografije, plakati, celovi i pribor, arhivska građa – pisma, ugovori, novinski članci, nagrade (diplome i predmeti), knjižna građa (knjige, katalogi, deplijani), makete, rekviziti, šablone. Crtani i dokumentarni filmovi čiji je izvorni medij 35-milimetarska filmska traka predstavljeni su u digitalnom obliku. Unutar svake cjeline izdvojeno je približno pet ključnih filmova karakterističnih za pojedino razdoblje, dok je na monitorima predstavljen uži izbor filmova

⁴ U ovoj prigodi ističemo tri zbirke građe vezane za hrvatsku animaciju:

1. Muzej grada Zagreba – stalni postav Zagreb filma;

2. Hrvatski filmski arhiv – Zbirka grafičkih elemenata u koju se ubrajaju i „celuloidne folije najvećih stvaratelja međunarodno priznate Zagrebačke škole crtanog filma“ – citat iz: Kristina Nosković, „Zbirke popratnog filmskoga gradiva u odjelu filmskog arhiva Hrvatskoga državnog arhiva“, *Informatica Museologica*, 47 (2016.): 59;

3. Memorijalna zbirka Aleksandra Marksa u Gradskome muzeju Čazma.

razvrstan prema tematskim ili stilski srodnim izričajima.

Vizualni identitet izradio je Vladimir Končar, koji je u suradnji s Ozanom Uršić i Vedranom Kasapom radio i na postavu izložbe.⁵

Izložbu su pratile i raznovrsne programske aktivnosti poput *bruncha* s autorima, filmskih projekcija *Oscarom* nagrađenih filmova i radionica oslikavanja celova. U marketinške svrhe tiskan je prilog u *Večernjem listu* i osmišljeni su suveniri s vizualom izložbe. Publiku je osobito radovao *selfie kutak* s likovima iz crtanih filmova.

Primljeno: 29. svibnja 2020.

THE EXHIBITION "FROM IMAGINATION TO ANIMATION – SIX DECADES OF ZAGREB FILM" IN THE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART, JANUARY 30 TO OCTOBER 31, 2020.

The creators of the exhibition *From Imagination to Animation - six decades of Zagreb Film*, the audiovisual artist Simon Bogojević Narath and MCA curators Vesna Meštrić and Snježana Pintarić wanted to present the animated film in the

context of contemporary Croatian art as a component and very important part, as an artistic discipline in which painters, sculptors and film auteurs accomplished an exceptionally large number of key works that created the visual culture of our society from 1950 to the present day. Chosen from the extensive holdings of Zagreb Film were 200 of the most interesting, important and characteristic films, in a chronological order that follows the origins of the first animated films in Croatia in the 1920s up to 2019.

The goal of the exhibition was to present cinematic productions and the artistic works of individual authors and to reveal the processes that took place during the creation of an animated work, alongside historical and critical interpretation of experts, film and animation theorists and art historians through six chronologically structured units, entitled: *Introduction*, the beginnings of animation in the world; *How we taught pictures to walk, 1922-1956*; *Youth that will be a legend, 1956-1965*; *New People Arriving, 1965-1990*; *Time of Changes, 1990-2007* and *Has the computer made a film?, 2007-2019*.

The intention was, via multimedia, interactive and ambiental exhibition, to tell the story of animation in Croatia, one that is inseparably linked to the history of Zagreb Film. In its multifariousness the exhibition also depicts the techniques of animation – starting with traditional techniques using hand-drawn sheets of celluloid, cel animation as it is called, collaged animation, puppet films, and the most recent trends in computer animation. Several thematic units are foregrounded within the chronological sequence: reconstructions of the Studio for Animated Film, a unit dedicated to the *Surrogate* of Vukotić and the Oscar award; and Animafest, the World Festival of Animated Film. Separately presented were documentary films, advertising films and numerous international prizes.

⁵ Vladimir Končar, „Izložba ‘Od imaginacije do animacije – šest desetljeća Zagreb filma’”, *Dnevnik*, 18. veljače 2020.